

УДК 378.091.12.011.3-051:811.111
DOI: 10.24144/2524-0609.2021.48.179-184

Кобрій Ольга Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор
кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка м. Дрогобич, Україна
olha_kobriy@ukr.net
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-3098-5878>

Брода Мар'яна Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра практики англійської мови
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна
mariana.broda@ukr.net
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-8841-9807>

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. Демократизація свідомості майбутнього вчителя проявляється в намаганнях педагога врахувати індивідуальні особливості, традиції народу, потреби сьогодення, забезпечити розвиток і виховання студента, сприяти оновленню суспільства й освіти. Правові засади цього процесу стосуються передусім його правової компетентності. Метою статті є визначення змістових напрямів та обґрунтування педагогічних можливостей правової компетентності майбутнього вчителя англійської мови у забезпеченні демократизації його свідомості. Методами дослідження є загальнонаукові, емпіричні, функціонально-структурний, цілісно-інтегративний та прогностичний. Змістовими напрямками формування правової компетентності майбутнього вчителя англійської мови є забезпечення позитивної мотивації цього процесу, базова правова підготовка майбутнього вчителя, задоволення його потреб у самореалізації та виконання професійних дій за нормами права й розширення досвіду громадської поведінки, що розкриває також педагогічні можливості правової компетентності вчителя. Визначені змістові напрями та чинники мотивації процесу демократизації педагогічної освіти (особистісна зорієнтованість цього процесу, врахування індивідуальних особливостей й стимулювання відповідної поведінки) допомагають окреслити важливий результативний елемент правової підготовки вчителя – його демократичну свідомість, яка передбачає використання принципів законності й поваги до прав інших в різних правових ситуаціях. У практичному житті вона втілюється у визначенні оптимального співвідношення правових і професійних дисциплін, проходженні педагогічної практики, ознайомленні студентів-практикантів з нормативно-правовими документами, налагодженні партнерської взаємодії між її учасниками тощо.

Ключові слова: правові засади; демократизація свідомості; правова компетентність; професійна діяльність; майбутній учитель.

Вступ. Особливого значення в умовах розбудови правової держави в Україні набуває в сучасній педагогічній підготовці фахівця його сформована правосвідомість, що стає важливим складником професійної компетентності студента та забезпечує його статус як суб'єкта власної діяльності, своєрідного менеджера в наданні освітніх послуг. Задля формування правової компетентності майбутнього вчителя необхідно мати не лише систему правових навчальних курсів, які б забезпечували базу правову підготовку майбутнього вчителя, а й засвоїти правові засади демократизації його свідомості у викладанні дисциплін професійної підготовки, які означають як інформатизацію правового боку його діяльності, так і формування усвідомлення його прав і свобод, а також моделювання та розширення досвіду демократичної громадської поведінки, забезпечуючи при цьому зв'язок із європейським напрямом удосконалення діяльності вчителя, народними традиціями тощо.

Реформування педагогічної підготовки майбутніх фахівців має враховувати стратегію розвитку сучасної вищої освіти, що передбачає також її зорієнтованість на демократичні цінності в умовах європейської інтеграції та глобалізації. Якість цієї підготовки передбачає аналіз як змістових напрямів, їх технологічного забезпечення, так і вагомих результатів у цілісному становленні особистості студента. Усе це відображається у демократичній свідомості майбутнього вчителя, що проявляється в намаганнях

педагога забезпечити розвиток і виховання кожного студента, враховуючи його індивідуальні особливості, певний рівень інформатизації, виховні традиції, попередній досвід народу, потреби держави, замовлення сьогодення, а отже – сприятиме нарощуванню елементів національної культури, оновленню й гарантіям прогресу, якісним результатам освіти та педагогічної підготовки студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній і зарубіжній науці розкрито деякі правові засади розвитку проблеми демократизації свідомості майбутнього вчителя. О. Вишневський обґрунтував необхідність реалізації демократичних орієнтирів педагогічної освіти, а також розглянув три напрями розгортання навчального процесу, як і всякої діяльності учня, студента чи педагога: сприймання і засвоєння зовнішнього світу, вплив на нього і набуття здатності до самоорієнтації й саморегуляції на основі сформованої моделі поведінки [1, с.71–73]. Як наголошував Г. Васянович, «виховання моральності має ґрунтуватися на піднесенні громадянського почуття, яке закладене в людині генетично» [2, с.80] і формування світогляду особистості передбачає усвідомлення права вибору студентом моделі громадської поведінки та розширення його громадянського досвіду.

Багато дослідників підкреслювали європейський вимір модернізації вищої педагогічної освіти України і багатьох освітніх процесів. У цьому зв'язку викладачі Прикарпатського національного універси-

тету ім. Василя Стефаника М. Стельмахович і Б. Ступарик послідовно відстоювали зв'язок якісної професійної підготовки вчителя із національними традиціями, народністю.

Необхідність реалізації системного, особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів у системі вищої передбачає висвітлення сутності професійної компетентності, до складу якої включають і правову компетентність вчителя (про що наполегливо стверджує О.М. Іваній). Учений поетапно висвітлює зміст розробленого науково-методичного комплексу щодо організації навчання задля набуття правової компетентності студентів та посилення їхньої уваги до правових питань [3, с.328]. В рамках забезпечення цієї компетентності дослідник обґрунтовує необхідність правосвідомості й правової культури майбутніх учителів.

Педагог А. Фурман розкрив демократичні особливості перебудови змісту підготовки фахівців у системі вищої педагогічної освіти в контексті Болонського процесу і подбав про наповнення змісту навчальних дисциплін відомостями про важливі трансформаційні процеси, їх відображення у підручнику [4]. Його модульна побудова навчальних предметів призвела до перегляду відповідних змін у змістовій частині програм, підручників чи посібників, а також орієнтирів у навчальних дисциплінах, введення в методику їх вивчення обов'язкової правової підготовки, яка б забезпечувала практичну реалізацію таких процесів.

Вченими (педагогами і психологами) висвітлюється також особистісна зорієнтованість та мотивація стати особистістю, що стимулюється відповідною поведінкою. Однак цілісного дослідження щодо обґрунтування основних правових засад розвитку проблеми демократизації свідомості майбутнього вчителя не проводиться. До того ж, питання педагогічної підготовки вчителя англійської мови і відтак формування його правосвідомості не завжди розглядаються у зв'язку з пошуком способів і засобів стимулювання його діяльності та забезпеченням активної участі студентів у житті оточення. Адже всі навчальні дисципліни, які викладаються у педагогічних закладах вищої освіти, у т. ч. практика англійської мови, повинні забезпечувати підготовку до такої діяльності в інформатизованому суспільстві.

Метою статті є визначення змістових напрямів та обґрунтування педагогічних можливостей правової компетентності майбутнього вчителя англійської мови у забезпеченні демократизації його свідомості і підвищенні результативності його професійної діяльності.

Методи дослідження. Для розв'язання завдань дослідження використано комплекс взаємопов'язаних методів, а саме:

- загальнонаукові (логіко-історичний аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, конкретизація, систематизація наукової літератури, порівняння нормативно-правових та законодавчих документів, які регламентують діяльність закладів загальної середньої та вищої освіти, відомостей, одержаних під час, ознайомлення студентів-практикантів з нормативно-правовими документами), що стали основою вивчення процесуально-змістових характеристик демократизації свідомості майбутнього вчителя англійської мови, підвищення результативності його професійної діяльності, а також аналізу теоретичних підходів учених щодо означеної проблеми;

- емпіричні (аналіз передового педагогічного досвіду, бесіди зі студентами та спостереження за їхньою поведінкою) – для збору первинної інформації

та з метою визначення особливостей і шляхів реалізації правової професійної діяльності вчителя;

- функціонально-структурний, який уможливив здійснити аналіз змістового наповнення процесу формування правової компетентності, систематизацію й узагальнення опрацьованих матеріалів;

- цілісно-інтегративний – для виявлення та реалізації зв'язків між різними науками, зокрема педагогікою, школознавством, практикою англійської мови, історією, правознавством, і забезпечення інтеграції цілісних знань про професійну діяльність вчителя з метою комплексного їх застосування на практиці та формулювання важливих висновків;

- прогностичний – для обґрунтування можливостей правової компетентності майбутнього вчителя англійської мови у забезпеченні демократизації його свідомості, окреслення перспектив подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Аналіз стану підготовки вчителя до професійної діяльності на початку ХХІ століття дозволили ще раз переконатися в актуальності орієнтації педагогічної освіти України на європейську модель. Лише розбудова незалежної України відкрила шлях до розвитку світових процесів, інтеграції досліджень та впровадження в українську педагогіку нових наукових ідей. Спрямування державної освітньої політики в Україні на формування професіонала як всебічно розвиненої, самодостатньої особистості, людини доброї, що дбає про підвищення свого освітнього рівня та забезпечення професійної мобільності, а також вихід української освіти на рівень світових стандартів, що передбачається програмою Болонського процесу, до якого активно долучаються українські педагогічні заклади вищої освіти, передбачає його адаптацію до умов входження молодого покоління у відкрите суспільство, потреб у самореалізації, активному життєвому і соціальному самовираженню та збереження надбань минулого, забезпечення змісту освіти відповідності запитам практики та подолання успадкованих уявлень щодо його побудови.

Орієнтуючись на перспективу і стратегічні цілі держави та спираючись на проведення в сучасному суспільстві змін задля всебічного забезпечення інтересів людини, її прагнень до повноцінного життя, відзначимо, що таке реформування в Україні забезпечується політикою гуманізації й демократизації освітнього процесу, розвитку громадянського самосвідомлення молоді людини, почуття власної національної гідності, модернізацією суспільства за загальноєвропейськими тенденціями (зважаючи й на національні пріоритети), демократизацією освіти. Йдеться про можливість становлення демократичної свідомості особистості, яка почувається захищеною, відповідальною, стає реальним суб'єктом удосконалення суспільства. Адже приєднавшись до Болонського процесу, Україна взяла на себе відповідальність за впровадження таких принципів Болонської декларації, як якість підготовки фахівців, зміцнення довіри та посилення конкурентоспроможності між суб'єктами освіти, відповідність європейському ринку праці, мобільність та сумісність кваліфікації на різних етапах підготовки фахівця. У цьому контексті йдеться про розвиток системи незалежного оцінювання на кожному рівні діяльності майбутнього вчителя і моніторингу якості освіти (як потужного чинника рівного доступу до освіти), підвищення її якості, запровадження європейської системи трансферу кредитів (за зразком ECTS) як ефективного засобу забезпечення широкомасштабної мобільності студентів та викладачів, інтеграцію стратегій розви-

тку освіти і науки, посилення наукової складової в діяльності університетів, надання всебічної державної підтримки міжнародного освітнього та науково-технічного обміну тощо.

Демократична свідомість майбутнього вчителя забезпечується й такими гуманістичними перетвореннями в освіті, які означають увагу до людини, її внутрішнього світу, нахилів, потреб, можливостей. Якісна побудова процесу формування гуманістичної свідомості майбутнього вчителя відповідає європейським стандартам і потребує як визнання необхідності акценту у вихованні на становлення людяності в людині, уваги до її індивідуальних особливостей, абсолютності морально-етичних цінностей, так і визнання її права вибору, характеру гуманізації як самогуманізації, турботи про виховання її самостійності, відповідальності тощо.

Така свідомість проявляється також у намаганнях врахувати виховні традиції, народний досвід, використовувати власні здібності, таланти, можливості самореалізації, що сприятиме оновленню й гарантіям прогресу суспільства. Ознайомлення з життям предків, їхніми ідеалами, відданістю в національно-му житті та подвигами, засвоєння національно-культурної спадщини, задоволення їхніх сподівань на краще життя, повернення до історичної пам'яті, до почуття національної гідності та традицій активного громадського життя допомагають утвердженню демократичних цінностей (та, звісно, ідеалів добра), а які завжди орієнтувалися українці.

На думку багатьох сучасних дослідників, до втрати рівноваги і гармонії у житті людини привели домінування раціоналізму у ХХ столітті, перевага раціонального сприймання світу, турбота переважно про забезпечення матеріального комфорту та ігнорування духовно-моральних пріоритетів у суспільстві. Тому, безперечно, демократична свідомість майбутнього вчителя має формуватися в рамках гуманізації освіти, прилучення до національних традицій та активного громадського життя.

Суспільна любов і соціальна справедливість повинні стати головними цінностями, на яких ґрунтується перебудова суспільства та виховання людини, адже соціальний мир можна забезпечити лише у внутрішньо єдиному суспільстві. Нове розуміння свідомості особистості, ставлення до людства, якому відповідає «ідея екоєволюції, спільної еволюції природи і суспільства» О. Савченко характеризує так: «Гуманістичний образ виховання – організація спільної життєдіяльності, створення умов для саморозвитку, турбота про розуміння внутрішнього світу вихованців, їх успішна соціалізація в суспільстві» [5, с. 22] При цьому педагог підкреслює важливість формування відповідальності за життя інших та відповідного світогляду, а також усвідомлення цілісності особистості людини, яка поєднує в собі природне, соціальне і культурне.

Акцент на діяльність у освіті ставить проблему відповідних змін у змісті підготовки майбутнього вчителя. І саме від виховання залежить, наскільки буде розвиватися його прагнення до діяльності. Ключем у формуванні духовності особистості є організація і зміна різноманітних видів діяльності та спілкування з наступним аналізом і самоаналізом, у яких би задовольнялися її високоморальні потреби. Зрозуміло, чому у процесі навчання, в т. ч. англійської мови, йдеться передусім про діяльність студента – learning (замість training) [6], тобто важливо унеможливити керівну роль викладача, який сьогодні стає, очевидно, організатором, консультантом у самонавчанні студентів.

Лише збалансованість підходів щодо забезпечення становлення особистості й, власне, прийняття цілісного підходу до вивчення педагогічних явищ і процесів передбачає дослідження їх у тісному зв'язку з іншими, установлення залежностей та зв'язків між ними, осмислення цілого на іншому рівні і знаходження визначальних елементів системи, впливаючи на які, можна досягти її зміни [7]. Тоді цілісність забезпечується уже на етапі побудови навчальних планів, програм, підручників, що дозволяє розглядати її на рівні конструювання усього змісту педагогічної освіти. «Свідомість, – наголошує І. Зязюн, – це оцінка людиною явищ дійсності, сенсу її життя і формування на цій основі переконань, ідеалів, принципів діяльності. Тому світогляд як вияв і осмислення гармоній, краси людських потреб, цілей і ідеалів у філософських категоріях, у моральних принципах, у поняттях виступає могутнім внутрішнім фактором розвитку особистості. Можна сказати, що світогляд – це єдність світорозуміння і самоусвідомлення людини» [8, с.30].

Позитивна мотивація демократизації свідомості педагога визначається особистісною зорієнтованістю цього процесу і часто трактується як поєднання зовнішньої і внутрішньої зорієнтованої освіти та забезпечується стимулюванням відповідної поведінки (А.Балл, О. Киричук, А.Маслоу та ін.). Педагог має допомагати людині пізнати себе, усвідомлювати значущість гуманістичних та демократичних ідей задля збагачення свого досвіду й майбутнього професійного росту, надавати можливість на заняттях більше працювати кожному індивідуально, забезпечуючи при цьому певну корекцію особистісного зростання, пристосовуючи організацію діяльності до індивідуальних особливостей студента. Відтак це перший змістовий напрям формування правової компетентності майбутнього вчителя англійської мови. За спостереженнями за освітнім процесом у закладах вищої та загальної середньої освіти, правова компетентність майбутніх учителів забезпечується не лише викладанням права, оскільки йдеться не лише про отримання правових знань студентами, а й про виконання професійних дій відповідно до правових норм, що допоможе майбутнім фахівцям протягом усієї професійної діяльності. Тому цілісна систему змістових напрямів формування правової компетентності майбутнього вчителя англійської мови означає як забезпечення мотивації демократизації свідомості майбутнього вчителя, так і процеси, які передбачають отримання системи правових знань та умінь, повагу до правової підготовки вчителя, готовність жити за законом і виконання професійних дій за правовими нормами, розширення його досвіду громадської поведінки.

За допомогою узагальнення відомостей, одержаних під час бесід зі студентами та спостережень за їхньою правовою підготовкою до професійної діяльності, ми стверджуємо, що вагомим результатом цієї підготовки майбутнього вчителя є демократична свідомість у вигляді певних змін у демократичному ставленні особистості до процесів самоактуалізації (здатності бути вільним і повного використання власних здібностей, талантів, можливостей) та самореалізації студентів як майбутніх фахівців. Це зобов'язує наголошувати на педагогізації професійної підготовки студентів задля їх успішної соціалізації в ХХІ ст. як фахівця, дбати про здобуття фаху світового зразка, забезпечення нерозривного зв'язку з різними міжнародними сферами діяльності. Відтак важливими очікуваними результатами підготовки фахівця стануть педагогічний світогляд кожного

студента та його професійні навички (сформовані за спеціальностями).

Логічно, що такий світогляд виявлятиметься в практичному житті. Тому доцільним є врахування оптимального співвідношення правових і професійних дисциплін. Самим життям і практикою діяльності вимагається від молодих людей високого рівня професіоналізму, відповідної культури й демократичного світогляду. Так, уже під час ознайомлення студентів із педагогічною професією (за допомогою методів спостереження, аналізу навчальних планів і програм педагогічних дисциплін) вони переконуються в необхідності правової компетентності стосовно усвідомлення важливої соціальної ролі та значущості професії вчителя у здобутті правової освіти, в плані оволодіння правовою компетентністю задля власної ефективної діяльності. Під час вивчення школознавства, як правило, розкривають методичні основи правової самоосвіти вчителя (лекція щодо методики прогнозування, планування, контролю та діагностики правової освіти молодих людей).

До того ж, важливо подбати про вдосконалення змісту проходження педагогічної практики, ознайомлення студентів-практикантів з нормативно-правовими документами, які регламентують діяльність закладу загальної середньої освіти. Тут важливо усвідомити статус як учителя, так і учня як суб'єкта правових відносин, особливості реалізації вчителем певного правового статусу.

На вдосконалення звичайних правових відносин впливає взаємодія студента з правовим середовищем, побудоване педагогічне спілкування з іншими учасниками цієї взаємодії. Невипадково права підготовка фахівців передбачає зміну ролей педагога та студента й означає, що вони виступають партнерами у спільній взаємодії та налагоджуються суб'єктно-суб'єктні стосунки між ними. Педагог, звісно, супроводжує студента у процесі його самопізнання, самонавчання й саморозвитку та допомагає застосувати набуті знання у практичній діяльності, в т.ч. і громадській.

Зауважимо, що технологічне забезпечення правової підготовки майбутніх педагогів також передбачає статус кожного як суб'єкта взаємодії. Увага до людини веде до гуманізації й демократизації стосунків партнерів у вихованні, до великодушного, доброзичливого ставлення до людини, виявів любові до неї, коли у свідомості педагога осуджується поганий вчинок, а не сама людина, хоча вона здатна помилятися. Миротлюбна свідомість людей є виявленням їхньої свободи, прав на власну гідність.

Інформаційне ж забезпечення правової самоосвіти вчителя можна знайти в офіційних виданнях, комп'ютерних пошукових довідково-правових системах. Для активізації діяльності студентів використовують методи проектів, моделювання ситуацій тощо, які дозволяють переходити до використання інформаційних технологій, діалогу, вікторин, презентацій, ділових ігор з використанням іноземної мови [9, с.28].

Під час засвоєння блоку інформації чи узагальнення інформації часто використовується прийоми навчання, відображені в дослідженнях І. Маклагіної [10, с.18], сутність яких полягає у тому, щоб аналізувати, узагальнювати інформацію й реалізувати її у відповідях. Спрямованість інформації на майбутню діяльність особистості та підготовка до виконання творчих завдань допоможуть втілити європейський вектор в удосконаленні змісту дисциплін у педагогічних закладах вищої освіти. Ключовим є тут створення умов для комунікації (що є надзвичайно важ-

ливим під час вивчення англійської мови), оптимального психологічного клімату.

Так, робота студента з інформацією (під час занять з практики іноземної мови) допомагає вчитися мислити, тренувати власні інтелектуальні здібності, моделювати певні життєві ситуації й виробляти спільні рішення. До того ж, у процесі навчання студенти здійснюють самооцінку власної діяльності, мовленнєвих здібностей, самовдосконалюються у вивченні іноземної мови. Впровадження таких способів реалізації інтерактивних технологій під час вивчення англійської мови, як захист своїх пропозицій, проектів, постановка творчих запитань, вивішування на дошку результатів обговорення, а підведення підсумків роботи, коли відзначаються вдалі й невдалі рішення, обговорюються недоліки й прорахунки [11, с.3], дає можливість студентам активно працювати, слухати, налагоджувати спілкування, сприяти виробленню спільної думки.

Отже, високий професіоналізм майбутнього вчителя передбачає необхідність удосконалення його правової компетентності, тобто активізацію високого рівня діяльності, творчого потенціалу людини в рамках життя педагогічної громади. Це потребує певної інформації задля забезпечення правової освіти вчителя, включення майбутнього вчителя в систему професійних відносин та визначення можливості будувати такі моделі поведінки, які функціонуватимуть в стандартних і нестандартних правових ситуаціях, які вимагають знання певних принципів законності, поваги до прав інших тощо.

Висновки. Визначено змістові напрями формування правової компетентності майбутнього вчителя англійської мови: формування позитивної мотивації демократизації свідомості майбутнього вчителя; забезпечення базової правової підготовки вчителя через отримання системи правових знань, умінь і навичок (з допомогою правових навчальних курсів та дисциплін професійної підготовки), тобто її інформатизації; усвідомлення студентом власних прав і свобод в умовах правової держави, нерозривного зв'язку з європейським напрямом удосконалення його діяльності та збереженням надбань минулого, народними традиціями; виконання професійних операцій та дій згідно з нормами права, формування моделі правової поведінки й розширення її досвіду та відповідності запитам практики, тобто вплив на її удосконалення. Така цілісна система цих змістових напрямів сприяє якісно організованому процесам навчання, виховання й розвитку студента.

Шляхами втілення змістових напрямів формування правової компетентності майбутнього вчителя та його демократичного світогляду в практичному житті є: врахування оптимального співвідношення правових і професійних дисциплін, проходження педагогічної практики, ознайомлення студентів-практикантів з нормативно-правовими документами, налагодження партнерської взаємодії між її учасниками та забезпечення правової самоосвіти вчителя, самооцінки власної діяльності студента. Чинниками ж забезпечення позитивної мотивації демократизації педагогічної освіти вважаємо особистісну зорієнтованість цього процесу, врахування індивідуальних особливостей й стимулювання відповідної поведінки та налагодження суб'єктно-суб'єктних стосунків між учасниками освітнього процесу. Невипадково права підготовка фахівців передбачає формування здатності студента бути вільним, забезпечувати демократичну взаємодію з правовим середовищем, зміну ролей педагога та студента й означає, що вони виступають партнерами у їхній спільній взаємодії.

На перспективу важливо розробити інформаційне забезпечення правової самоосвіти вчителя та конкретизувати обсяг і зміст їх розширення та уза-

гальнення відомостей про правові теорії, демократичні цінності, ідеали, що втілюють правові аспекти діяльності педагога-фахівця.

Список використаної літератури

1. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посіб. для студ. вищ. навч. закладів. 2-е вид., доопрац. і доп. Дрогобич: Коло, 2006. 608 с.
2. Васянович Г. Педагогічна етика: навч.-метод. посіб. Львів: Норма, 2005. 344 с.
3. Іваній О.М. Правова підготовка як умова високого професіоналізму вчителя. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 1 (35). С.326–333.
4. Фурман А. Теорія і практика розвивального підручника: монографія Тернопіль: Економічна думка, 2004. 288 с.
5. Савченко О. Цілі й цінності реформування сучасної школи. *Шлях освіти*. 1996. № 1. С. 20–23.
6. Taylor M. Teaching Generation NeXt: A Pedagogy for Today's Learner's. *A collection of papers on self-study and institutional improvement*. 2010. P. 192–196. http://www.jsu.edu/redballoon/docs/taylor-Teaching_Gen_NeXt.pdf (дата звернення: 12.03.2021)
7. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посіб. [для студ. пед. навч. закл.]. 2-е вид., випр. і допов. Харків: ОВС, 400 с.
8. Зязюн І. Культура і культурна політика. *Рідна школа*. № 12. 1994. С.27–32.
9. Бим И.Л. К проблеме оценивания современного ученика иностранного языка. *Иностранные языки в школе*. 2002. № 3. С.27–34.
10. Маклагіна І.Ю. Інтерактивні технології в навчанні іноземної мови. *Англійська мова та література*. 2010. № 22–23. С.17–20.
11. Зінкуров Е.І. Робота над проектами під час вивчення англійської мови. *Англійська мова та література*. 2004. № 10. С.2–6.

References

1. Vyshnevskiy, O. (2006). *Teoretychni osnovy sychasnoi ukrainskoi pedahohiky* [Theoretical bases of contemporary Ukrainian pedagogy]. 2nd ed. Kolo. [in Ukrainian].
2. Vasianovych, H. (2005). *Pedahohichna etyka* [Pedagogical ethics]. Norma. [in Ukrainian].
3. Ivanii, O. (2014). Pravova pidhotovka yak umova vysokoho profesionalizmu vchytelia [Judicial training as a precondition for high teacher professionalism]. In *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. 1 (35), 326–333. [in Ukrainian].
4. Furman, A. (2004) *Teoriia i praktyka rozvyvalnoho pidruchnyka* [Theory and Practice of Developmental textbook]. Ekonomichna dumka. [in Ukrainian].
5. Savchenko, O. (1996). Tsili y tsinnosti reformuvannya suchasnoi shkoly [Aims and values of today's school reforming]. *Shliakh osvity*, 1, 20–23. [in Ukrainian].
6. Taylor, M. (2010). Teaching Generation NeXt: a pedagogy for today's Learners. *A collection of papers on self-study and institutional improvement*. Higher Learning Commission. 192–196. http://www.jsu.edu/redballoon/docs/taylor-Teaching_Gen_NeXt.pdf.
7. Lozova, V.I., & Trotsko, H.V. (2002). *Teoretychni osnovy vykhovannia i navchannia* [Theoretical bases for education and upbringing]. 2nd ed. OVS. [in Ukrainian].
8. Ziazun, I. (1994). Kultura i kulturna polityka [Culture and culture policy]. *Ridna shkola*, 12, 27–32. [in Ukrainian].
9. Bim, Y.L. (2002). K probleme otsenivaniya sovremennogo uchениka inostrannogo jazyka [On the problem of today's student assessment in a foreign language]. *Inostrannyje jazyki v shkole*, 3, 27–34. [in Russian].
10. Maklahina, I.Yu. (2010). Interaktyvni tekhnolohii v navchanni inozemnoi movy [Interactive technology in teaching a foreign language]. *Anhliiska mova ta literatura*, 22–23, 17–20. [in Ukrainian].
11. Zinkurov, E. I. (2004). Robota nad proektamy pid chas vyvchennia anhliiskoi movy [Work on projects while learning English]. *Anhliiska mova ta literatura*, 10, 2–6. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 13.04.2021 р.
Стаття прийнята до друку 18.04.2021 р.

Kobriy Olha

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
General Pedagogy and Preschool Education Department
Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, Drohobych, Ukraine

Broda Mariana

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Associate Professor
Department of English Language Practice
Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, Drohobych, Ukraine

LEGAL PRINCIPLES FOR DEMOCRATIZATION OF CONSCIOUSNESS IN THE FUTURE TEACHER OF ENGLISH

Abstract. Democratization of consciousness in the future teacher is manifested in aspirations to take into account his individual characteristics, national traditions, today's social needs, to ensure student development and upbringing, to contribute to the renewal of society and education. Legal bases for this process refer first of all to the teacher's legal competence. Therefore, the purpose of the article is to determine content lines and substantiate pedagogical possibilities of the legal competence in the future teacher of English in order to ensure the democratization of his consciousness. The following research methods have been used for this purpose: general scientific, empirical, functional-structural, holistic-integrative and prognostic. The content lines in the development of legal competence in the future teacher of English are as follows: positive motivation for democratization of this process, basic teacher training on legal aspects, meeting the needs for self-fulfilment and performing professional activity in accordance with the rule of law, broadening the experience of public behaviour which exposes pedagogical possibilities of the teacher legal competence. The identified content lines and factors of ensuring positive motivation for democratization

of pedagogical education (personality orientation of this process, taking into account individual characteristics and stimulation of the corresponding behaviour) help to define the important result of teacher training – teacher’s democratic consciousness, which presupposes the use of principles of legality and respect for the rights of others in various situations. In practical life, it is embodied while doing teaching practice, learning regulatory documents, establishing partnership relations between the participants of the educational process. Legal competence of a teacher helps to qualitatively organize one’s own professional activity according to the norms of law, to gain more civic experience, to maintain connection with the European direction of professional improvement.

Key words: legal principles; democratization of consciousness; legal competence; professional activity; future teacher.